

Ny tysk litteratur har det prima



ANMELDELSE / 01.07.15

Der bliver skrevet mange romaner i Tyskland. ATLAS anmelder tre tyske romaner, som snart er aktuelle på dansk.

Vores naboer mod syd er flittige til at skrive romaner. Men som det er tilfældet på det engelske og amerikanske bogmarked, kan også det tyske udbud af nye romaner være uoverskueligt. Hvad er nyt, hvilke bøger vinder priserne, og hvad er godt, og hvad er skidt? ATLAS har udvalgt tre eksempler på tyske romaner, der både har været i vælden i den tyske presse og vundet priser. Romanerne er forskellige og viser diversiteten i den litteratur, der bliver skrevet netop nu syd for grænsen. Det er samtidig tre romaner, der senere på året udkommer i danske oversættelser. Men vil du være på forkant, gælder det om at læse med her. De omtalte romaner er: Judith Hermanns *Aller Liebe Anfang*, Saša Stanišićs *Vor Dem Fest* og Lutz Seilers *Kruso*.

Roman? Ja. God? Nej

Aller Liebe Anfang er Judith Hermanns første roman, men ikke hendes første bog. Hermann er bedst kendt som novelleforfatter, og hendes tredje novellesamling, *Alice* (2009), høstede store bifald i de inden- og udenrigske kulturspalter. Også i de danske, hvor en næsten enstemmig anmelderstab kaldte hendes »underspillede« og »melankolske« noveller om døden for »stor litterær kunst« og novellesamlingen som helhed »et lille under af en bog«. Det er derfor ikke uden spænding, at man har set frem til novelleforfatterens første rigtige roman, for kan hun overhovedet skrive sådan en? Svaret er ja. Og nej. Ja, hun har formået at skrive en hel roman. Men nej, den er ikke god.

Romanen går i al sin enkelthed ud på, at man følger Stella og hendes liv med mand og barn i en stille og rolig tysk forstad. Jason, husbonden, er håndværker og ofte væk i lange perioder pga. sit arbejde. Når Stella har fri efter arbejdet i ældreplejen, henter hun Ava, deres fælles barn, fra skolen og passer huset, indtil Jason igen vender hjem. Rutinen og det stille liv brydes, da en fremmed mand ringer på dørklokken og beder Stella om en »samtale«. Stella ignorerer manden, og fortsætter med at gøre det, da han efterfølgende dagligt ringer på døren og smider beskeder og fotografier i husets postkasse. Dog kun når Jason ikke er der, og det er først sent i romanen, at Stella tør fortælle Jason, at hun har en *stalker*. Hvorfor hun gør det så sent, er ikke helt klart. Det er ikke det eneste spørgsmål, romanen kaster af sig: Hvorfor stalker den fremmede mand Stella? Længes Stella efter et andet og tidligere liv, og er det derfor, hun skriver breve til sin gamle – og eneste – veninde? Hende der var hendes livs omdrejningspunkt, før Jason kom ind i billedet? Føler hun, at hun gradvist har fjernet sig fra Jason? Er stalkeren med til at gøre alle de ting værre?

At svælge i det unødvendige

Meget står hen i det uvisse i *Aller Liebe Anfang*. Sjældent beskriver Hermann Stellas følelsesmæssige reaktion på situationer og hændelser, men når hun gør, får man fornemmelsen af, at det ikke er alt, man får at vide. Hermann bruger i stedet krudt på at beskrive Stellas fysiske bevægelser, efter at stalkeren, der senere viser sig at være en vis Mister Pfister, endnu engang har ringet på døren. Når hun for anden gang i

træk vasker stuebordet, skal det forstås som et tegn på nervøsitet og utilpashed.

Problemet med *Aller Liebe Anfang* er, at Hermann svælger i den slags beskrivelser. Over flere sider beskrives huset interiør og Stellas handlinger detaljerigt – meget detaljerigt – og det tærer på læseglæden. Hermanns forståelse af minimalisme må være som følger: hvor der spares på forklaringerne, skal der skrues op for den ydre detaljerighed. Det kan gøres mere elegant – og mindre kedeligt.

Med sine kun 219 sider og forholdsvis store bogstaver er romanen i forvejen en lille omgang, men det ville have klædt den at blive strammet endnu mere til, blive gjort endnu mindre, hvis det minimalistiske diktum rigtig skal fungere.

Det forhindrer dog ikke romanen i at have en vis fascinationskraft, for hvorfor gør Mister Pfister, som han gør? Og hvad med distancen mellem Stella og Jason? Hvor kommer den fra? Mister Pfister, er han blot en psykisk ustabil stakkel, eller er han meget mere end det? En uventet uroskifter, der gør opmærksom på det forgængelige og tilfældige i vores levevis? Er han et symbol på noget mere?

Vi'et fortæller

Saša Stanišićs *Vor Dem Fest* er en helt anden sag. Romanen, som Stanišić fik én af Tysklands vigtigste litterære priser for, *Preis der Leipziger Buchmesse*, er en mosaik bestående af eventyr, socialrealisme og komediespil. Det lyder som noget af en omgang, og er det også. *Vor Dem Fest* fortæller om den lille østtyske by Fürstenfelde og dens mange sær(egn)e beboere. Én af dem er Herr Schramm, tidligere oberstløjtnant i DDRs Nationale Volksarmee, dengang byen var under østtysk herredømme. Schramm har planer om at slå sig selv ihjel, men udskyder det for at gå ned og købe cigaretter. På sin vej støder han ind i astmatikeren Anna, der kort forinden har fået et lift af to rimende tyveknægte, som har udset sig byens gamle og ikoniske klokker som tyverimål. Klokkerne skal den unge Johann bruge til sin afsluttende eksamen som klokkeslager. Johanns mor, den svært overvægtige Frau Schwermuth, er leder af byens museum og lokalhistoriske arkiv, og bag den massive dør i kælderen gemmer hun det materiale, som hun af den ene eller anden grund ikke vil have ser dagens lys.

Og sådan bliver det ved: det tidligere postbud, der læste folks breve, men som nu blot er en knaldgod danser, sjove men bestemte Ulli, som driver en bar i sin garage, den unge dreng med navnet Lada er hans håndlanger, Frau Kranz er den lokalberømte maler, og halvandenmands-nazisten, alias kæresteparret Rico og Luise – Rico er overbevist nazist, »Luise er halvt nazist, hun gør kun det pis for at kunne være sammen med Rico«. Og så videre.

Fortællingen om byen

De lidt skæve karakterer er alle forbundet med hinanden, og alle har de et forhold til den lille by, Fürstenfelde. Fortællingen foregår aftenen før den store årlige byfest, en fest, de ikke helt ved, hvorfor de

fejrer: »Hvad vi fejrer, er der ingen, der rigtig ved (...) Måske fejrer vi bare, at det findes: Fürstenfelde. Og hvad vi fortæller om den«. »Fortælling« er et nøgleord i romanen, for hvordan »fortæller« man egentlig en by? Udgør en byfest fortællingen om byen? Er Frau Schwermuths lokalarkiv kernen i byens fortælling? Eller er Ullis bar og halvandenmands-nazisten også en del af det hele?

Svaret er ikke entydigt og bør heller ikke være det, fornemmer man. Fortællingen om byen er en mosaik af alle de forskellige mennesker og deres særegne og partikulære liv – selv dyrene får lov til at fortælle med, i form af en ræv. Karakterne forholder sig forskellige til byen og til hinanden. Måske er det derfor, at fortællerstemmen er det lidt mystiske »vi«, der på én gang virker ufatteligt meget til stede i det skete, men som også forekommer at være ret så gammelklog. Og måske er der noget om snakken, for løbende krydsklippes der til historier, myter og eventyr fra lokalarkivet. De udspiller sig for flere hundrede år siden, og er mystiske og aparte historier, såsom den om grisen der engang fødte en unge med et menneskehoved. Uden at afsløre alt for meget, er det noget med, at Frau Schwermuth har mere end blot pyntet lidt på de gamle arkivhistorier.

Ud over at være en spændende roman om skæve karakterer - og en bys offentlige og knap så offentlige hemmeligheder - er *Vor Dem Fest* også en kommentar til historiefortællingens dynamikker. Hvordan historie altid er konstrueret og forsat vil blive konstrueret og aldrig vil stå i stampe.

Frustration på den gode måde

Vor Dem Fest er en af den slags romaner, der frustrerer en anmelder. På den gode måde. Der er så mange elementer i romanen, man gerne vil fortælle om. Ting, som man mener, der fortjener at blive gjort opmærksom på. Blandt andet romanens miks af genrer og de dertilhørende forskellige sprogformer. *Vor Dem Fest* benytter sig både af komik, socialrealistiske skildringer og eventyrelementer. Skildringer af byens sociale liv følges hånd i hånd med den skæve humor og de eventyragtige indspark – de rimende tyveknægte er et godt eksempel på sidstnævnte. Det er et miks, der fungerer, og man lader sig nemt glide med i strømmen af de forskellige genre-knopskud. Sprogligt varierer romanen imponerende mellem ungt nutidstysk til rigstysk til tungt gammel-tysk. Til de gamle historier har Stanišić valgt noget, der minder om et barokt middelaldertysk, der rigtig nok imponerer, men som også stiller visse krav til læseren. Hvordan den danske oversættelse tackler den udfordring bliver spændende at se.

Stanišić er, modsat Judith Hermann, stadig et relativt nyt navn på den tyske litterære scene. *Vor Dem Fest* er kun Stanišićs anden roman, men allerede nu lover det godt for det fremtidige forfatterskab.

DDR's Woodstock

Med sin roman *Kruso* vandt Lutz Seiler sidste år Tysklands vigtigste litterære pris, *Deutscher Buchpreis*, og ligesom *Vor Dem Fest* er det en roman, der udspiller sig i et lokalområde. Scenen er sat på den lille nordtyske ø Hiddensee, som romanens hovedperson, den unge Edgar, delvis flygter og delvis drages mod,

efter det traumatiske tab af sin kæreste. Edgar vil lægge låg på tabet og åbne op for eventyrlysten, og Hiddensee giver mulighed for begge dele.

Året er 1989, kort før murens fald, og øen, Edgar ankommer til, har en mytisk status i det daværende DDR, som øen er indlemmet under. Hiddensee, som virkelig findes, var kendt som lidt af et paradis, et slags »DDR's Woodstock« for landets outsiders og anderledes tænkende. Det er derfor ikke overraskende, at Edgar stifter bekendtskab med en hel del »originaler« på det gæstgiveri, han efter kort tid ender med at blive ansat hos. Én af dem er Alexander Krusowitsch, kaldet Kruso, øens selvbestaltede guru, der prædiker frihed inden for DDRs grænser – på øen kan man forlade landet, uden at gå over grænsen.

Der udgår en atmosfære af frihed fra Kruso (»hans stemme døbte verden i et andet lys«), og stedets ansatte lader sig derfor tryllebinde af hans diktum om, at staten ikke kan tage deres længsel efter en indre frihed fra dem. Han er deres Kruso, de er hans Fredag. Edgar følger trop og tager samtidig del i bevægelsens ritualer, med alt hvad det indebærer af mærkelige symboler, rus og sex i et vitalistisk og livsbekræftende kaos.

Læreren og eleven

Der udvikler sig hurtigt et lærer-elev forhold mellem Edgar og Kruso, og Edgar indlemmes også i bevægelsens inderkreds, der huserer ved et stort bord på gæstgiveriet – og ikke er uden paralleller til ridderne af det runde bord og den sidste nadver. Læreren og eleven finder sammen via digte og i en art fælles fremmedhed. Begge har de svært ved at tale om det, der virkelig går dem på, hvilket mærkeligt nok binder dem sammen.

Det går gradvist bedre for den traumatiserede unge mand, der langsomt begynder at åbne op for den hengemte sorg og samtidig får en spirende følelse af igen at kunne »tænke«.

Ikke den slags roman

Kruso er ikke en typisk *wende*-roman (en betegnelse for litteratur om DDR), hvis man overhovedet kan tillade sig at kalde den for en sådan. Åbningen af grænserne nævnes kun i forbifarten, og gæstgiveriets eneste kilde til information om omverdenen er en halvt-smadret radio ved navn »Viola«. Bogens karakterer er mere interesseret i lyrik, sprut, damer/mænd og indre frihed. Som de »skibsbrudne« de er, prøver de at holde »skibet« sejlene, så længe det er muligt. Det er med andre ord det alternative samfunds osteklokke, vi får et indblik i. Hvor andre romaner omhandlende tiden under DDR har en tendens til groft at udpensle systemets fejl og mangler, er fokuset i *Kruso* lagt et andet sted. Romanen beskæftiger sig i stedet med krop, rus, længsler og sanser. OG, måske allervigtigst, stiller romanen spørgsmålet om de skibsbrudne er skibsbrudne i deres eget liv, eller er systemets skibsbrudne. Altså: med hvilke motiver vælger man at opsøge et utopisk fællesskab? Fordi man virkelig vil et alternativ til systemet, eller fordi man vil finde et medium, hvorigennem man kan glemme alt om død, kærestesorg og

mislykkede projekter? Måske endda begge dele?

Men romanen er meget mere end det. Ud over at være en historie om et særegent venskab mellem to mænd, er den også en klassisk udviklingshistorie om en sorgramt ung mand, der på én og samme tid har behov for at være sig selv, samtidig med at han længes efter et fast holdepunkt. Edgar er skrøbelig og måske også en lille smule forvirret, og det afspejler sig blandt andet i diverse små digressioner og hans sansninger af øen, en ø der er »ti procent land, halvfems procent himmel«. Naturen på øen er både skræmmende virkelig og forfærdelig langt væk, og Edgars sansninger er både præget af fascination og resignation – han er virkelig kommet langt væk hjemmefra. Dertil kommer enkelte strejf af det, man i mangel af bedre ord kunne kalde for magisk realisme, der fortæller noget om Edgars sorger og længsler, såsom en løbende og semi-dyb samtale med en død ræv.

Det smukke standser

Romanens historie om utopiernes veje og vildveje, og en ung mands forsøg på at generobre sit liv, fanger, og det af den simple grund, at hverken Kruso eller Edgar står i et entydigt sympatisk eller usympatisk lys. De er ganske enkelt mennesker i al deres kompleksitet, forvirring, galskab, længsler og sorger. Desværre kommer sproget og beskrivelserne til at stå i vejen for de fine personskildringer og den ellers spændende historie. Seiler skriver interessant, sjovt og flot, enkelte steder endda temmelig originalt – en såret mand har et »kirkegårdsblik«, og et lig tumler »som en træt, snusende hund hen over havets bund« – men det der nogle gange bliver til sprogets svælgen i sig selv, i billede på billede og beskrivelse efter beskrivelse, tabte flere gange undertegnede under læsningen. Kort sagt: romanen er for lang, og forfatterens fortid som lyriker har fået lov til at spille alt for meget ind.

Hermann, Stanišić og Seilers romaner er vidt forskellige, om end man kan spore en interesse for »det nære«, i form af det klaustrofobiske hjem i *Aller Liebe Anfang*, byens historie og hemmeligheder i *Vor Dem Fest* og det sammentømrede fællesskab på den isolerede ø i *Kruso*. At variationsgraden er høj i den tyske litteratur, er de tre romaner gode eksempler på.

FAKTA

Judith Hermann: Født 1970. Forfatter til tre novellesamlinger, hvoraf Alice er den seneste, der er oversat til dansk.

Saša Stanišić: Født 1978. Stanišićs første roman, *Hvordan*

*soldaten reparerer
grammofonen*, udkom
på dansk i 2008.

Lutz Seiler: Født 1963.
Forfatter til flere digt-,
novelle- og
essaysamlinger. *Kruso*
er hans første roman.

**Judith Hermann – Aller
Liebe Anfang**

S. Fischer Verlag

224 sider, udgivet i
august 2014

Udkommer på dansk
på Batzer & Co. til
oktober 2015

Kan købes for 19.99
Euro på Amazon.de

**Saša Stanišić – Vor Dem
Fest**

Luchterhand
Literaturverlag

320 sider, udgivet i
marts 2014

Udkommer på dansk
på Tiderne Skifter.
Udgivelsesdato endnu
ukendt

Kan købes for 19.99
Euro på Amazon.de

Lutz Seiler – Kruso

Suhrkamp Verlag

484 sider, udgivet i
september 2014

Udkommer på dansk
på Batzer & Co. til
oktober 2015

Kan købes for 22.95
Euro på Amazon.de